

PÅ SPANING EFTER MÖJLIGA PLATSER FÖR UNDERVISNING

Kyrkforskning online 2018:2

Hans Almer

Innehåll

1. Inledning	2
2. Pionjärmission i Varberg	3
3. Fresh Expressions	5
4. Messy Church I Träslöv	6
5. Vårt Hus I Lindberga	8
6. Kyrkosynen bakom Fresh Expressions	10
7. Sökande efter möjliga platser för undervisning	14
8. Messy Church och Vårt Hus som arenor för undervisning	15
9. Slutord	17
10. Käll- och litteraturförteckning	19

Inledning

Undervisning är en dimension av församlingens grundläggande uppdrag alltsedan urkyrkans tid. Varje tid skapar sina speciella förutsättningar och utmaningar för detta uppdrag. En tydlig tendens är att kunskapen om kristen tro minskar, något som Svenska kyrkan för övrigt delar med många andra kyrkor som likt Svenska kyrkan står inför en framtid med minskade resurser. I kyrkoordningens inledningstext om Svenska kyrkan som evangelisk-lutherskt trossamfund heter det att ”det är en uppgift för enskilda kristna och kyrkan att i varje tid på nytt leva sig in i trons djup och klargöra dess innebörd”.¹

Syftet med den här artikeln är att presentera projektet *Pionjärmission i Varberg* och då särskilt koncepten *Messy Church* och *Vårt Hus*. Jag väljer att närmare undersöka just detta projekt med sina koncept därför att projektet rymmer en tydlig målsättning att finna nya former för att nå ut med det kristna budskapet till människor som inte tidigare haft kontakt med Svenska kyrkan. Artikeln diskuterar också koncepten som möjliga mötesplatser och arenor för undervisning för Svenska kyrkan som evangelisk-luthersk folkkyrka.

Som underlag för artikeln tar jag del av den rapport som redovisar projektet med dess utfall och relaterar den till de målsättningar som formuleras i aktuella församlingsinstruktioner samtidigt som jag också har genomfört intervjuer med personer i dessa församlingar. Intervjuerna kan ses som semistrukturerade och kvalitativa i bemärkelsen att de följer en likartad struktur av ämnen som tas upp, men de exakta frågorna och följdfrågorna varierar utifrån hur intervjupersonen svarar och utifrån aktuell intervjusituation.² När det gäller min roll och förhållande till projektet som sådant och till de exempel som presenteras har jag som stiftspräst inte varit indragen i detta till någon del. Samtidigt kan rollen som stiftspräst medföra en viss närsynthet till hinder för undersökningen, men det kan också vara en fördel att som stiftspräst ha övergripande kunskaper om församlingar och församlingsliv.

¹ Kyrkoordning 2016, Första avdelningen. Inledning, sid. 13.

² Eva Fägerborg ”Intervjuer”. I Lars Kaijser och Magnus Öhlander (red.) Etnologiskt fältarbete, sid. 63.

Slutsatser och målsättningar som förs fram i ovan nämnda projektrapport och församlingsinstruktioner tillsammans med material från intervjuerna sätts in i en referensram där olika forskningsröster och perspektiv tonar fram. Detta sker framför allt under avsnittet Kyrkosynen bakom Fresh Expressions samt avsnittet Messy Church och Vårt Hus som arenor för undervisning. En starkt kritisk röst är teologen John M. Hull som menar att det sker en sammanblandning av begreppen kyrka och mission som leder till att missionsbegreppet blir överordnat med konsekvens att ecklesiologin i Fresh Expressions blir starkt nedtonad.³ Några andra röster i starkt positiv riktning är de båda teologerna David Bosch och Lesslie Newbigin som framhåller postmodernitetens kraftiga brott med moderniteten som innebär sådana förändringar av samhället att det fordrar nya ecklesiologiska och missiologiska strategier.⁴ Teologen Harald Hegstad pekar i sin tur på de svårigheter det innebär att ta över koncept från andra kyrkor och menar att folkkyrkan har sina speciella förutsättningar att ta hänsyn till.⁵ Samtidigt påpekar teologen Björn Vikström att traditionen är en pågående och oavslutad receptionshistoria som inkarnerats på varierande sätt under historiens gång.⁶ Projektet *Pionjärmission i Varberg* knyter an till Vikströms synsätt om traditionen som något pågående och oavslutat och som förstås på skilda sätt under olika tidsepoker.

Pionjärmission i Varberg

”När vi går in i detta projekt är vår utgångspunkt att det inte alls är givet hur vi skall vara kyrka i den tid som är och utifrån de förutsättningar som ges. Vi blir ständigt som kyrka och församling påmind om att det är Gud som kommer till oss”, sägs det i inledningen till projektrapporten *Pionjärmission i Varberg*.⁷

³ Hull, 2006, sid 1-36.

⁴ Bosch, 1995, sid.349. Newbigin, 1995, sid. 27 resp 46 ff.

⁵ Erling Birkedal, Harald Hegstad, Turid Skorpe Lannem (red.), Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter, sid. 20-21.

⁶ Vikström, 2008, sid. 242.

⁷ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid.3

Målet med projektet *Pionjärmission i Varberg*, som planerats och genomförts i samverkan med Varberg, Lindberga och Träslövs församlingar i Göteborgs stift under åren 2011-2013, har varit:

- Att etablera kyrkliga gemenskaper/nätverk och på lång sikt gudstjänstfirande församlingar i ny fysisk och kulturell miljö.
- Etablera ett kunskapscentrum och ett intressenätverk med målet att främja mission i lokalförsamlingarna.
- Finna sätt att anknyta till samtidens kultur med syfte att effektivt kunna kommunicera evangeliet och överföra den kristna traditionen i levande och bärkraftiga gudstjänstfirande församlingar/gemenskaper.⁸

Med nya uttrycksformer har församlingarna velat skapa en församlingsverksamhet som når människor som finns utanför den traditionella gudstjänstfirande församlingen. Ett viktigt mål har handlat om att hitta former för evangelisation och diakoni bland människor som inte haft kontakt med kyrkan tidigare. Detta har möjliggjorts genom att uppmuntra och fortbilda såväl anställda som ideella medarbetare till delaktighet och ansvarstagande.⁹

Inspiration till projektet har bl.a. hämtats från Church of England och det som kallas för Churchplanting, Fresh Expressions och Missio Dei.¹⁰ Det har inneburit att man i Lindberga församling har öppnat och inbjudit till *Vårt Hus*. Det är en lokal med många möjligheter, en fritidsgård, en samlingsplats där barn och familjer möts kring olika aktiviteter. Vårt hus har blivit en viktig samlingsplats där många goda idéer föds och förverkligas utifrån människors önskemål och behov.¹¹ Inspirationen från England har vidare resulterat i att Träslövs församling skapat en verksamhet utifrån konceptet *Messy Church* som handlar om att nå ut med budskapet om Jesus Kristus på ett nytt och delvis annorlunda sätt.

⁸ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 4.

⁹ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 2.

¹⁰ Jan Eckerdal, *Kyrka i mission 2017*. Eckerdal reflekterar teologiskt och pastoralt över nya arbetssätt.

¹¹ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 18-22.

Arbets sättet har enligt kyrkoherden kommit att engagera många, såväl anställda som frivilliga medarbetare.¹²

Fresh Expressions

Konceptet Messy Church relaterar till Fresh Expressions som är en rörelse inom anglikanska kyrkan. Begreppet Fresh Expressions återfinns i den rapport som Church of England lägger fram år 2004 med syfte att överbrygga det avstånd som man menar har uppstått mellan dagens kultur och kyrkan. Rapporten konstaterar behovet av att arbeta med olika och skiftande uttryck för att vara kyrka i en ny kultursituation. Det handlar om en viljeinriktning att låta kulturen, kontexten och missionsperspektivet vara vägledande i mötet med människor.¹³ När Rowan Williams tillträder som ärkebiskop år 2003 intresserar han sig för frågor som rör mission och församlingsbygge. Detta intresse leder fram till att han introducerar begreppet ”Mixed Economy Church”.¹⁴ Nya uttryck för att vara kyrka, understryker han, sker inte på bekostnad av mera traditionella uttryck att vara församling utan ska uppfattas som svar på behov av olika församlingsformer som uppstått i dagens kultur och samhälle.¹⁵

Rapporten Mission-shaped Church sprids snabbt inom Church of England och leder bl.a. fram till starten av Fresh Expressions hemsida www.freshexpressions.org.uk.¹⁶ När fler och fler församlingar börjar arbeta med nya uttryck för att vara kyrka uppstår ett behov av att definiera begreppet ”fresh expressions of church”: ”A fresh expression is a form of church for our changing culture, established primarily for the benefit of people who are not yet members of the church.

¹² Muntlig intervju med Ola Bjervås, 2014-10-17.

¹³ Mission and Public Affairs 2004. Mission-shaped Church: Church Planting and Fresh Expressions of Church in a Changing Context.

¹⁴ Croft, 2008b, sid. 16.

¹⁵ Croft, 2008a, sid. 3.

¹⁶ Croft, 2008a, sid. 16.

- It will come into being through principles of listening, service, contextual mission and making disciples.
- It will have the potential to become a mature expression of church shaped by the gospel and the enduring marks of the church and for its cultural context”.¹⁷

Som nämnts ovan handlar Fresh Expressions om att arbeta med olika och skiftande uttryck för att vara kyrka i en ny kultursituation och låta kontexten och missionsuppdraget vägleda i mötet med människor. I nästa del beskriver jag hur Fresh Expressions tar sig uttryck som Messy Church i Träslöv och som Vårt Hus i Lindberga.

Messy Church i Träslöv

Träslövs församling är en förortsförsamling som gränsar till Varbergs tätort samtidigt som en stor del av församlingen ligger inne i tätorten. Församlingen präglas såväl av fiskeläge i väster som av en landsbygdsdel i öster. Det är en församling där det både finns många barnfamiljer och en stor grupp pensionärer. Många människor lever aktiva liv och levnadsstandarden är hög för flertalet.¹⁸

I början av 2010-talet överlägger förtroendevalda och anställda om att ta fram en gemensam vision och målsättning för församlingens verksamhet. Resultatet mynnar ut i en vision för församlingen: För Jesus i tiden. Visionen ska förstås som en helhet som i sig rymmer två beståndsdelar som intimt hänger samman med varandra. Å ena sidan handlar det om Guds mission genom Jesus som räcks i ord och handling samtidigt som det å andra sidan blir viktigt att söka efter det språk och de mötesplatser som människor kan relatera till. I Träslövs församling har man utifrån sin vision valt att i sitt församlingsarbete inrikta sig särskilt mot familjer och försöka skapa ett sammanhang där familjer kan vara tillsammans.¹⁹

För att nå barn och familjer vill därför församlingen prova nya vägar utan att för den skull ge avkall på sin kallelse och vision. Ungefär

¹⁷ www.freshexpressions.org.uk/guide/about/whatis.

¹⁸ Församlingsinstruktion Träslövs församling, utfärdad av domkapitlet, 2015.

¹⁹ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 11.

samtidigt som församlingens visionsarbete på allvar tar fart väcks tanken om ett gemensamt missionsprojekt tillsammans med Varbergs och Lindberga församlingar.²⁰

En gemensam studieresa genomförs till London där olika församlingar besöks. Kyrkoherden och kyrkorådets ordförande deltar i studieresan och blir bl.a. inspirerade av den anglikanska kyrkan i Claygate där man arbetar med aktiviteter för barn och föräldrar tillsammans utifrån konceptet Messy Church.²¹

Konceptet Messy Church, ”Stökig kyrka”, relaterar till Fresh Expressions. Fresh Expressions är inget särintresse som drivs av några eller som en viss grupp har patent på. Det är sanktionerat och utgår från den anglikanska kyrkans generalsynod och ärkebiskop. Fokus är inriktat mot mission, en ”Mission-shaped Church”. Utgångspunkten är den kristna trobekännelsen och medvetenheten om att det behövs ”a fresh expression in each generation”. Kyrkan är till för andra vilket innebär en missionsinriktad och kontextuell kyrka som formar lärjungar. Det handlar om att visa på hur kyrkan kan vara kyrka på olika sätt för olika människor i olika situationer.²²

Studieresan till London innebär att kyrkoherden och kyrkorådets ordförande kommer hem med nya idéer och positiva upplevelser av Messy Church som är möjliga att omsätta mer eller mindre direkt i det konkreta församlingslivet i Träslöv. Barn och vuxna inbjuds till Messy Church-kvällar med ett upplägg och i nya former som knyter an till det som församlingen kan och traditionellt är bra på: Inledande mingelfika, pyssel/sjunga tillsammans (efter halva tiden byts grupperna), därefter samlas alla till kort gudstjänst med bl.a. drama och sång, och allra sist en gemensam måltid. Kyrkoherden konstaterar att det som sker under Messy Church-kvällarna är i överensstämmelse med församlingens vision: För Jesus i tiden. Det är dessutom ett roligt sätt att vara kyrka på!²³

²⁰ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 11-12.

²¹ Muntlig intervju med Ola Bjervås 2014-10-17.

²² Anteckningar hos författaren från föreläsning med biskop Graham Cray, 2011-10-31.

²³ Muntlig intervju med kyrkoherde Ola Bjervås 2014-10-17.

I delrapporten Pionjärmission i Varberg säger Träslövs församling att missionsprojektet fått konsekvenser för sättet att tänka om mission, utmanat invanda arbetssätt och gett konkreta resultat. Den riktigt stora förändringen skedde när Messy Church-kvällarna kom igång. Konceptet stämmer överens med målsättningen för familjearbetet och många barn och vuxna kommer som inte tidigare haft koppling till kyrkans liv. Det har resulterat i att anställda och frivilliga känner medvind och stolthet och kommit närmare varandra. Det har också haft positiva effekter på övrigt församlingliv: Mod att tänka nytt och mod att våga gå.²⁴

Vårt Hus i Lindberga

I Lindberga församling möter inlandets landsbygd det växande Varbergs ytterområden. Församlingen präglas av såväl församlingsbor som sedan generationer bor i församlingen som nyinflyttade med ingen närmare anknytning till församlingen. Det är en ung församling med en stor andel barn och ungdomar samt vuxna i 40-50 årsåldern.²⁵

Redan i början av 2000-talet inser församlingen att Varberg växer norrut med nya bostadsområden längs kusten. Frågor reses om vad det innebär att vara kyrka i relation till de nya församlingsbor som flyttar in. Ett mer långsiktigt målarbete påbörjas år 2011 med inriktning mot mission på hemmaplan i samverkan mellan Lindberga, Träslöv och Varbergs församlingar.²⁶

Församlingens största utmaning formuleras i församlingsinstruktionen som att skapa en kyrklig gemenskap mellan de som traditionellt känner tillhörighet och de som står främmande inför såväl bygd som kyrkans fromhetsliv. Församlingen vill därför skapa mötesplatser där kyrkan på ett naturligt sätt finns i samhället nära barnfamiljerna och deras vardag. Ett övergripande ledord för arbetet är ”Välkommen hem” med anknytning till bibelordet om den förlorade sonen i Luk. 15:11 ff. Känslan av

²⁴ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 13-14.

²⁵ Församlingsinstruktion Lindberga församling, utfärdad av domkapitlet 2015, sid. 3.

²⁶ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 15-16.

bekräftelse och tillhörighet som återfinns i bibelordet vill församlingen gestalta i mötet med människor. I församlingsinstruktionen formuleras detta i tre punkter:

- ”Vi vill berätta om den längtande föräldern, som står där i hemmet med dörren på glänt och som är beredd att ta emot och omfamna var och en som söker sig hem till Gud, beredd att förlåta och skapa nytt liv.
- Vi vill vara en kyrka, där vi får ana det hem vi har i himlen redan nu och här.
- Vi vill också att vår gemenskap ska återspegla den välkomnande famn som Gud öppnar mot oss. Vi talar om tre rum i församlingens liv. Vänskapens rum, ordets rum och sakramentets rum.”²⁷

Den gemensamma studieresan till London med kyrkoherdar och kyrkorådsordförande från församlingarna som ingår i missionsprojektet och med besök i fyra olika församlingar ger stor behållning och en hel del svar på frågor om vad det innebär att vara kyrka för nya församlingsbor utan närmare kontakt med församlingen.²⁸

Några ord återkommer vid besöken i de olika församlingarna i London som får stor betydelse när mötesplatser för barn och vuxna ska växa fram i församlingen. ”Gästfrihet”: Omtanke om de människor som kommer till kyrkan men också om alla människor som bor i bygden. ”Tjäna bygden”: En tydlig ansvarskänsla för samhället och bygden. ”Frivillighet”: Församlingsbor som är beredda att ta ansvar är en förutsättning som har stor betydelse. God inspiration under studieresan ger också möten med olika aktiviteter

²⁷ Församlingsinstruktion Lindberga församling, utfärdad av domkapitlet 2015, sid. 3-4.

Den nordamerikanske religionspedagogen Tomas H. Groome talar om att församlingen undervisar genom hela sitt sätt att vara och måste återerövra kärnan i Jesu förkunnelse som bl.a. handlar om välkomnande, bejakande inklusivitet och respekt, kärlekens omsorg och kamp för rättvisa. Groome, 2011.

²⁸ Muntlig intervju med Inger Jogmar 2014-12-03.

för barn och föräldrar tillsammans och inte ”som det ibland blir hos oss med fokus på verksamheter för olika åldersgrupper.”²⁹

Ganska snart efter hemkomsten från London presenteras ett konkret förslag utifrån begreppet ”Mission genom omsorg” och de tre honörsorden ovan: Gästfrihet – Tjäna bygden – Frivillighet. Ett projekt startas i en lokal som benämns ”Vårt Hus” för att signalera att den här lokalen har vi tillsammans. En enkät skickas ut till hushåll med öppna frågor för att synliggöra vad som är på gång och ge möjlighet till engagemang. Positiva reaktioner följer på initiativet som resulterar i att olika aktiviteter kommer igång med ett antal ideellt engagerade.³⁰

Missionsprojektet ”Pionjärmission i Varberg” innebär att begreppet mission görs levande för såväl anställda, förtroendevalda som för ideellt engagerade i Lindberga församling. Samtal om tro och liv pågår och skapar engagemang och gemensamt ansvarstagande.³¹ Genom ”Vårt hus” finns nu församlingen med som en naturlig del i den del av församlingen där nya församlingsbor flyttar in.³²

Kyrkosynen bakom Fresh Expressions

Det saknas inte kritiska röster till teologin bakom Fresh Expressions. Huvudkritiken riktar in sig mot centrala teologiska begrepp som kyrka och mission men också mot begreppet ”Mixed Economy Church” som förre anglikanske ärkebiskopen Rowan Williams introducerade. John M. Hull menar i *Mission-shaped Church: A Theological Response* att det sker en sammanblandning av begreppen kyrka och mission som resulterar i en oklarhet om kyrkan är missionens mål eller om kyrkan står i missionens tjänst.³³

Under senare år har ett nytänkande om mission skett i många kyrkor i världen som bl.a. avspeglas i ett dokument från Kyrkornas världsråd: *Tillsammans för livet. Mission och evangelisation i en*

²⁹ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 17.

³⁰ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 19-22.

³¹ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 23.

³² Muntlig intervju med Inger Jogmar 2014-12-03.

³³ Hull, 2006, sid. 1-2.

värld i förändring.³⁴ I dokumentet sägs att kyrkan inte har en mission utan Gud har skapat kyrkan för sin mission, *Missio Dei*, och att Guds projekt är större än den enskilda människans frälsning.³⁵ Det är också tankegångar som Ann Aldén är inne på i sin bok *Berättelsen om en inte alltför självupptagen kyrka*. I den skriver hon om hur församlingen med respekt för andra bör vara frimodig i sitt delande av den kristna berättelsen och reflekterar över vem som ska berätta om kristen tro om inte kyrkan gör det.³⁶

I anknytning till diskussionen om kyrka och mission kan man fundera över koncepten Messy Church i Träslöv och Vårt Hus i Lindberga och huruvida kyrkan och församlingen är missionens mål eller om man står i missionens tjänst. Vid intervjuer i Lindberga framkommer också svårigheter att definiera vad Vårt Hus är och vad det står för. ”Kyrka på egna ben”, säger kyrkoherden.³⁷ När ordföranden funderar blir det ett både ock där Vårt Hus å ena sidan är ”vägen mot den mer traditionella kyrkan, men också något i sig själv”.³⁸ I Träslöv sker samlingarna till skillnad från i Lindberga i de egna församlingslokalerna med tydlig adress inom ramen för kyrka och församling: Messy Church i Träslöv. Båda församlingarna drivs av den ambition som Ann Aldén är inne på ovan att inte vara alltför självupptagna och att frimodigt dela med sig av den kristna berättelsen. Under nya former vill församlingarna nå ut till människor samtidigt som det sker på olika sätt för respektive församling. Kan val av mötesplats hänga samman med de val av visions- och ledord som görs för församlingens pastorala program? I Träslöv visionen: För Jesus i tiden.³⁹ I Lindberga de övergripande

³⁴ Tillsammans för livet. Mission och evangelisation i en värld i förändring, 2016.

³⁵ Dela tro – dela liv. Vägledning för samtal om missionsdimensionen i församlingsinstruktionens pastorala program. Göteborgs stift 2015, sid. 4. En arbetsgrupp som kallar sig ”missionsmedjan” på Göteborgs stiftskansli har skrivit texten: Hans Almer, Ingemar Birgersson, Josefine Callenberg och Tomas Pettersson.

³⁶ Ann Aldén, *Berättelsen om en inte alltför självupptagen kyrka* 2005.

³⁷ Muntlig intervju med kyrkoherde Olle Philipsson, 2014-12-03.

³⁸ Muntlig intervju med Inger Jogmar, 2014-12-03.

³⁹ Församlingsinstruktion, Träslövs församling, utfärdad av domkapitlet 2015, sid. 2.

ledorden: Välkommen hem.⁴⁰ I Träslöv inbjuder man till församlingshemmet och till ”Messy Church för hela familjen. Mat, lek, kreativitet och Jesus”!⁴¹ I Lindberga däremot sker aktiviteterna i Vårt Hus som är en gammal affärslokal med en öppen målsättning att vara generös mot olika slags idéer.⁴²

Som nämnts är också begreppet ”Mixed Economy Church”, ”blandekonomikyrka”, föremål för diskussion och kritiska överväganden. Kritiken liknar delvis den som uttryckts angående kyrka och mission med en sammanblandning av begreppen som leder till oklarhet om den inbördes relationen. Det föreligger en liknande spänning inom arbetet med Fresh Expressions när man å ena sidan talar om det gamla och traditionella och å andra sidan om det nya sättet att vara kyrka och benämner det som blandekonomikyrka.⁴³

Rowan Williams menar att den traditionella församlingen löper risk att hamna i stagnation och att aldrig utsätta sig för nödvändig kritik. Nya sätt och uttryck att vara kyrka löper en annan risk nämligen att bli separatistiska och inte knyta an vare sig till församlingen som sådan eller till samhället.⁴⁴ Nya uttryck att vara kyrka handlar således om att vara öppen för förändring, variation och mångfald samtidigt som det för med sig en spänning mellan gammalt och nytt; förhoppningsvis en dynamisk spänning.

Detta är i sig inget nytt i kyrkans historia och inget nytt för vår Svenska kyrka. Björn Vikström skriver i sin bok *Folkkyrka i en postmodern tid* att folkkyrkan bör vara medveten om att traditionen är ”en traderad, konstruerad och oavslutad receptionshistoria”. Under historiens gång säger han har ”den stora berättelsen inkarnerats på varierande sätt beroende på de livsfrågor och de yttre omständigheter som har präglat mottagarna i fråga”.⁴⁵

⁴⁰ Församlingsinstruktion, Lindberga församling, utfärdad av domkapitlet 2015, sid. 4.

⁴¹ Broschyr med inbjudan till Messy Church i Träslöv.

⁴² Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 18-20.

⁴³ Eckerdal, 2017, sid. 83-86.

⁴⁴ Williams, 2006, sid. 53-55.

⁴⁵ Vikström, 2008, sid. 242.

Teologier och kyrkosyner formas av människor som vill vara trogna mot evangeliet på nytt i varje ny tid. Dilemmat då som nu är balansgången mellan trohet mot tradition och kontinuitet å ena sidan och å andra sidan att vara öppen mot förnyelse och förändring. Det gäller att balansera och hålla ihop de olika perspektiven i den lokala församlingskontexten. I inledningen av den här artikeln nämner jag också om kyrkoordningens inledningstext där det heter att ”det är en uppgift för enskilda kristna och kyrkan att i varje tid på nytt leva sig in i trons djup och klargöra dess innebörd”.⁴⁶

I sin strävan att nå ut till människor med evangeliet i en ny tid bedrivs arbetet med Fresh Expressions – nya uttryckssätt för att nå människor som inte tidigare haft kontakt med kyrkan. Arbetet med Fresh Expressions signalerar att det behövs olika uttryckssätt för att synliggöra kyrkans uppdrag. Det finns inte ett sätt att vara kyrka på och en modell som passar för alla människor. Begreppet blandekonomikyrrka vill ge uttryck för att det finns ett värde i att arbeta med olika uttryckssätt i församlingen som inte ska spelas ut mot varandra. Björn Vikström menar ”att en levande traditionsförmedling förutsätter att gräsrotstolkningar och nya idéer på lokalplanet respekteras och uppmuntras”. Han menar också att i en postmodern tid är det inte rimligt med centralstyrning och likriktning, utan att det tvärtom är viktigt att stärka lokalförsamlingen i dess uppdrag och ansvar att föra vidare Svenska kyrkans berättelse utifrån församlingens historia och praxis.⁴⁷ Det låter sig också förenas med det som står i den Augsburgska bekännelsen: ”Kyrkan här hos oss lär att...”. I lokalförsamlingen förbinds den universella kyrkan med den kristna gemenskapen.⁴⁸

Samtidigt blir det viktigt och avgörande att kontinuerligt föra en pågående teologisk diskussion i den lokala församlingen om hur de olika uttrycken i församlingen hänger samman med varandra och kan förstås. Det gäller såväl Träslöv med sina Messy Church-samlingar som Lindberga med sina aktiviteter i Vårt Hus. Utmaningen ligger förmodligen i att balansera tradition och

⁴⁶ Kyrkoordningen 2016, Första avdelningen. Inledningen, sid. 13.

⁴⁷ Vikström, 2008, sid. 242.

⁴⁸ Vikström, 2008, sid. 243.

kontinuitet å ena sidan och å andra sidan att vara öppen mot förnyelse och förändring.

Sökande efter möjliga mötesplatser för undervisning

Utgångspunkten för projektet Pionjärmission i Varberg har som tidigare nämnts varit att skapa ett församlingsliv med nya former för evangelisation och diakoni bland människor med idag begränsad anknytning till Svenska kyrkan.

De tre församlingarna som deltagit i projektet är långt ifrån ensamma om att söka efter nya möjliga mötesplatser för möten med församlingsbor. Behov och önskemål i den riktningen framkommer när Göteborgs stifts biskop Per Eckerdal genomför framtidsseminarier 2011-2012 i stiftets samtliga kontrakt. I sammanfattningar från seminarierna under rubriken ”Mötesplatser – tro och liv” nämns om en önskan att skapa tillfällen till samtal och mötesplatser, att kyrkan berör människor i deras liv och att kyrkan blir en mötesplats för den närliggande miljön.⁴⁹ Liknande tongångar återfinns i rapporter från församlingar i Göteborgs stift som deltar i projektet Fokus Församling där önskemål finns om fler tillfällen och mötesplatser för samtal om tro och liv.⁵⁰

Kritik mot att Svenska kyrkan inte tagit sitt fulla undervisningsansvar och hittat vägar och mötesplatser för att förmedla tro och liv har under senare år inte saknats. Redan för flera år sedan tar Kyrkans tidning upp undervisning och lärande i en stort uppslagen artikelserie där flera röster höjs för att något måste göras.⁵¹ Några som inte skrädder orden är de två religionsvetarna Jörgen Straarup och Mayvor Ekberg som i boken *Den sorglöst försumliga kyrkan* menar att Svenska kyrkan efter att skolan avlägsnat sig från kristendomsundervisning inte byggt upp ett eget sätt att förmedla innehållet i kristendomen till nya generationer. Resultatet säger författarna har lett till okunskap om kristna

⁴⁹ Sammanfattningar av framtidsseminarier i Göteborgs stift 2011-2012 under rubrikerna: Vilka möjligheter ser vi? Vad oroar vi oss för? Vad vill vi speciellt satsa på?

⁵⁰ Hans Almer: Rapporten projekt Fokus Församling 2015.

⁵¹ Kyrkans tidning 2009.

troföreläsningar, men också om kyrkan som sådan, som i sin tur lett till ett ointresse att delta i kyrkans verksamhet.⁵²

Församlingens grundläggande uppgift framgår tydligt av kyrkoordningen där det bl.a. står om att bedriva undervisning. Uppgiften och uppdragets innehåll är också tydligt formulerat: ”Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas”.⁵³ Det är en uppgift som måste tolkas och förstås i varje ny tid. Förutsättningarna för församlingens liv skiftar över tiden.

Messy Church och Vårt Hus som arenor för undervisning

Det har sina svårigheter att ”ta över” och låta sig inspireras av koncept från andra kyrkor och samhällsmiljöer. Harald Hegstad diskuterar detta i boken *Menighetsutveckling i folkekirken – Erfaringer og muligheter* när det gäller de nordiska folkkyrkorna och menar att folkkyrkan har sina speciella förutsättningar att ta hänsyn till när det handlar om att utveckla livet i församlingen.⁵⁴ Svenska kyrkan som evangelisk-luthersk folkkyrka har en församlingssyn med ett öppet uppdrag att utveckla olika mötesplatser som förmår att möta människor där de befinner sig. Det blir därför viktigt att fundera över relationen mellan församlingens kärna och församlingens periferi. Ett grundläggande drag för Svenska kyrkan är att hålla ihop och förena tydlighet med öppenhet för att människor är olika och därmed också befinner sig i olika relationer till kristen tro och liv.⁵⁵

Koncepten Messy Church i Träslöv och Vårt Hus i Lindberga har båda ambitionen att nå fram till människor med hittills begränsad anknytning till kyrkan. Messy Church i Träslöv och Vårt Hus i

⁵² Jörgen Straarup & Mayvor Ekberg, Den sorglöst försumliga kyrkan.

⁵³ Kyrkoordning 2016, Andra avdelningen: Församlingarna. Inledning, sid. 15.

⁵⁴ Erling Birkedal, Harald Hegstad, Turid Skorpe Lannem (red.), *Menighetsutveckling i folkekirken – Erfaringer og muligheter*, sid. 20-21.

⁵⁵ Hans Almer & Bo Westergård, *Kyrkan som arbetsplats*, sid. 78-79.

Lindberga framträder som arenor för undervisning mer eller mindre inom ramen för respektive församlings uttrycksformer. I Träslöv inbjuds till ”Messy Church-kvällar i Träslöv” med målsättning att nå barn och vuxna som inte tidigare haft koppling till kyrkans liv. I en undertext till inbjudan står: ”Messy Church är för hela familjen. Mat, lek, kreativitet och Jesus!”⁵⁶ Rubriken på inbjudan och att samlingarna äger rum i församlingshemmet anger en relativt tydlig yttre ram för dessa samlingar vad gäller inriktning och vem som är avsändare.

Det är delvis annorlunda i Lindberga. I Lindberga inbjuds till aktiviteter i Vårt Hus som är en gammal affärslokal. Namnet är medvetet valt för att göra tydligt att det som sker här är något annat än i församlingens kyrkor och församlingshem. Med namnet vill församlingen signalera att denna lokal äger vi tillsammans. Till lokalen kopplas en öppen målsättning om att vara generös mot olika slags idéer. En enkät skickas också ut till hushåll för att fånga upp önskemål och idéer. Det resulterar i en hel del olika förslag och behov och positiva reaktioner på att det ska komma igång aktiviteter i Vårt Hus.⁵⁷ Den öppna inbjudan till Vårt Hus ligger i linje med intentionen i Lindbergas församlingsinstruktion med ledord som ”Välkommen hem” och att i församlingens liv erbjuda ett ”Vänskapens rum”.⁵⁸

När församlingarna i Träslöv respektive Lindberga för att nå nya människor i en ny tid låter sig inspireras av Church of England och dess Fresh Expressions, innebär det såväl möjligheter som svårigheter. Möjligheterna ligger i att utveckla nya mötesplatser med hjälp av detta koncept för nå ut och nå fram till människor med begränsad anknytning till Svenska kyrkan. Svårigheterna ligger i att ta över ett koncept som har sitt ursprung i en annan kyrka med en delvis annan samhällskontext, som Hegstad nämner om ovan. Behovet av att nå ut och fram till människor som har ringa eller ingen alls erfarenhet av kyrkan verkar finnas både inom Church of England och i Svenska kyrkan.

⁵⁶ Broschyr med inbjudan till Messy Church i Träslöv.

⁵⁷ Delrapport november 2013 Pionjärmission Varberg, sid. 18-20.

⁵⁸ Församlingsinstruktion Lindberga församling, utfärdad av domkapitlet, 2015, sid. 4

Slutord

Projektet pionjärmission i Varberg med koncepten Messy Church i Träslöv och Vårt Hus i Lindberga, visar att församlingar i Svenska kyrkan söker efter möjliga mötesplatser för undervisning i en ny och bitvis förändrad tid. Former och uttryckssätt ses över och ändras i samklang med att omvärlden förändras med förhoppning om att nå ut till människor.

Som tidigare nämnts förekommer engagerade diskussioner om Fresh Expressions som ger uttryck för såväl positiva som kritiska synpunkter på projektet både delvis och i sin helhet. Teologen Jan Eckerdal påpekar att Fresh Expressions inte är ett färdigt kyrkoprogram som erbjuder färdiga svar. Om man tar över ett sådant koncept till Sverige är det nödvändigt att reflektera över vad det innebär att det vuxit fram i en delvis annorlunda kontext än den svenska.⁵⁹ Den romersk-katolske teologen Avery Dulles uttrycker detta med eftertryck i sin bok *Models of the Church* om olika ekklesiologiska modeller: ”Vi måste vara klara över att våra egna favoritsynsätt, hur briljanta de än är, inte löser alla problem. Mycket skada har åstadkommit genom imperialistiska försök att anbefalla en specifik modell som den definitiva.”⁶⁰

Som nämnts tidigare framhåller ärkebiskopen Rowan Williams risken för den traditionella församlingen att hamna i stagnation om den aldrig utsätter sig för nödvändig kritik.⁶¹ Teologen Björn Vikström knyter an till detta när han skriver att folkkyrkan behöver vara medveten om att traditionen är en pågående och oavslutad receptionshistoria.⁶²

En avgörande fråga i den pågående diskussionen kring Fresh Expressions verkar vara: Vem är kyrkan och vad är kyrkan till för? Samtidigt verkar alla som deltar i debatten kring Fresh Expressions

⁵⁹ Eckerdal, 2017, sid. 89-90.

⁶⁰ Dulles, 2002, sid. 24.

⁶¹ Williams, 2006, sid. 53-55.

⁶² Vikström, 2008, sid. 242.

rörande överens om att ett medvetet förändringsarbete är helt nödvändigt inom de olika kyrkorna.⁶³

⁶³ Wirén, 2017, sid. 129. Eckerdal, 2017, 92-96.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Göteborg, Stiftskansliet i Göteborg

Almer, Hans (2015). Rapporter projekt Fokus församling 2015.

Almer, Hans, Birgersson, Ingemar, Callenberg, Josefine och Pettersson, Tomas (2015). Dela tro – dela liv. Vägledning för samtal om missionsdimensionen i församlingsinstruktionens pastorala program.

Församlingsinstruktioner

Församlingsinstruktion Lindberga församling, utfärdad 2015, med tillhörande domkapitelbeslut.

Församlingsinstruktion Träslöv församling, utfärdad 2015, med tillhörande domkapitelbeslut.

Sammanfattning av framtidsseminarier i kontrakt i Göteborgs stift, 2011-2012.

Hos författaren:

Broschyr (2014). Rastplatser ht 2014 Billdals kyrka.

Broschyr (2014). Inbjudan till Messy Church i Träslöv.

Cray, Graham (2011). Föreläsning vid seminarium på Göteborgs stiftskansli den 31/10 2011.

Bjervås, Ola (2014). Muntlig intervju 17/10 2014.

Jogmar, Inger (2014). Muntlig intervju 3/12 2014.

Philipsson, Olle (2014). Muntlig intervju 2014.

Tryckta källor och litteratur

Aldén, Ann (2005). Berättelsen om en inte alltför självupptagen kyrka. Stockholm: Verbum.

Almer, Hans och Westergård, Bo (2015). Kyrkan som arbetsplats. Om struktur och innehåll. Skellefteå: PU Organisationsutveckling AB.

Birkedal, Erling, Hegstad, Harald och Skorpe Lannem Turid (red) (2012). Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter. Oslo: IKO-Forlaget.

Bosch, David J. (1995). Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission. Maryknoll: Orbis Books.

Croft, Steve (2008a). Fresh Expressions in a Mixed Economy Church: A Perspective i Steve Croft (red). Mission-shaped Questions: Defining Issues for Today's Church (sid. 1-15). London: Church House Publishing.

Croft, Steve (2008b). Milestones on the Journey. Mixed Economy, the Journal of Fresh Expressions. 1 (1), 16.

Dulles, Avery (2002). Models of the Church. New York, New York: Doubleday.

Eckerdal, Jan (2017). Kyrka i mission. Att gestalta kristen tro i en efterkristen tid. Stockholm: Verbum.

Fägerborg, Eva. (1999). Intervjuer i Etnologiskt fältarbete (red. Lars Kaijser och Magnus Öhlander). Lund: Studentlitteratur.

Groome, Tomas, H. (2011). Will There Be Faith? A New Vision for educating and Growing Disciples. New York: Harper One.

Hull, John, M. (2006). Mission-shaped Church: A Theological Response. London: SCM Press.

Kyrkoordning för Svenska kyrkan med angränsande lagstiftning (2016). Stockholm: Verbum.

Kyrkans tidning (2009).

Mission and Public Affairs (2004). *Mission-shaped Church: Church Planting and Fresh Expressions of Church in a Changing Context*. London: Church House Publishing.

Newbigin, Lesslie (1995). *Proper Confidence: Faith, Doubt, and Certainty in Christian Discipleship*. Grand Rapids: Eerdmans.

Straarup, Jörgen och Ekberg, Mayvor (2012). *Den sorglöst försumliga kyrkan. Belyst norrifrån*. Skellefteå: Artos Norma bokförlag.

Tillsammans för livet. *Mission och evangelisation i en värld i förändring* (2016). Sveriges kristna råd och Svenska missionsrådet. Uppsala: Print One.

Vikström, Björn (2008). *Folkkyrka i en postmodern tid – tjänsteproducent i välfärdssamhället eller engagerande gemenskap?* Skrifter utgiva av institutet för ekumenik och socialetik vid Åbo Akademi, 12.

Williams, Rowan (2006). *Theological Resources for Re-examining Church*. I Steve Croft (red). *The Future of the Parish System: Shaping the Church of England for the Twenty-first Century*. London: Church House Publishing.

Wirén, Jakob (2017). *Utmaningsdriven undervisning. Hur kyrkan kan gestalta och dela tro och liv idag*. Stockholm: Verbum.

Internet

What is a fresh expressions of church?

www.freshexpressions.org.uk/guide/about/whatis